

Голові спеціалізованої вченої ради
Д 11.107.01 у Донецькому державному
університеті управління
Міністерства освіти і науки України
проф. В. І. Токаревій

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Гончаренко Ірини Георгіївни
«Державний механізм регулювання соціально-економічного
розвитку: теорія, методологія та практика»,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління за спеціальністю
25.00.02 – механізми державного управління

Актуальність обраної теми

Досвід становлення незалежної української держави у період переходу економіки на ринкові відносини виявив авторитарний, кланово-олігархічний характер публічної влади, неефективність її організації, спрямованої до гіперцентралізації і бюрократизації. За цих умов постало завдання здійснення глибоких структурних змін, що стосуються трансформації територіальної організації влади, реформування системи публічної адміністрації на рівні виконавчої влади, місцевого самоврядування та проведення адміністративно-територіальної реформи, яка сьогодні залишається лише декларацією.

Стратегічним напрямом такого вдосконалення є формування механізмів, які б забезпечували ефективність управлінських рішень, чітке розмежування та збалансованість повноважень і функцій різних структур місцевої влади. Сьогодні найактуальнішим є формування цілісної державної регіональної політики та створення ефективної системи її реалізації.

Існуюча модель державного управління на територіальному рівні в Україні характеризується численними внутрішніми суперечностями та неузгодженістю, організаційним і функціональним дуалізмом, що проявляються, з одного боку, у відносно широкій компетенції місцевих державних адміністрацій (далі - МДА) без їх відповідного організаційного забезпечення, а з іншого, - в дублюванні МДА повноважень територіальних підрозділів центральних органів виконавчої влади (далі - ТПЦОВВ) і навпаки. Конкуруюча компетенція призводить до латентного протистояння управлінських структур різних рівнів, а іноді й до адміністративних

конфліктів. У наслідок чого МДА не в повному обсязі забезпечують комплексний соціально-економічний розвиток відповідних територій, а ТПЦОВВ сповна не враховують інтереси регіонів. Тому вирішення питань щодо їх організаційно-правового вдосконалення обумовлює необхідність формування чіткої моделі регіонального управління в період реформування владних відносин. Сучасні наукові розробки проблем функціонування та розвитку регіонального управління виявили наявну тенденцію зростання рівня інтересу вчених до цих питань.

Все це обумовлює актуальність дослідження проблеми удосконалення державного механізму регулювання соціально-економічного розвитку регіону, як в теоретичному, так і в прикладному аспектах. Актуальність і недостатня розробленість проблем державного регулювання соціально-економічним розвитком регіону слугували підставою для вибору теми та проведення автором дисертаційного дослідження на прикладі Черкаського регіону.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і пропозицій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки і пропозиції, що сформульовані у дисертації, є достатньо обґрунтованими, оскільки вони базуються на використанні загальнонаукових та спеціальних методів дослідження: гносеологічний аналіз для теоретико-методологічного та порівняльного аналізу джерел при визначенні сутнісних характеристик ключових понять дослідження; системно-аналітичний – для аналізу законодавчих нормативних документів; функціонально-структурний – при дослідженні функціонування органів державної виконавчої влади та регіональних органів влади.

Інформаційною базою дослідження стала наукова література з питань теорії та практики державного управління та регулювання, регіонального розвитку, чинне законодавство України, офіційні матеріали Державного комітету статистики України, Черкаської обласної державної адміністрації, а також матеріали досліджень, проведених за участю автора.

Достовірність та наукова новизна отриманих результатів

Зміст дисертації, наукові публікації та автореферат дає підставу зробити висновок про достовірність та новизну наукових положень, що відображають особистий внесок автора в галузь науки «Державне управління».

Теоретичний базис дослідження, висновки і рекомендації ґрунтовані на наукових працях і методологічних розробках вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону.

У ході дисертаційного дослідження автором були систематизовані підходи, цілі, форми, функції, методи і стадії механізму державного регулювання інвестиційної діяльності (рис. 1.7, стор. 56), а також класифіковані методи державного регулювання інвестиційної діяльності (рис. 1.8, стор. 57). Погоджуємося з автором, що саме державна інвестиційна політика є складовою частиною державної соціальної та економічної політик, спрямованої на стійкий розвиток економічних систем. Отже, автором визначено роль держави в інвестиційному процесі, яка повинна полягати в постійному цілеспрямованому втручанні в процесі інвестування для забезпечення своєчасної координації та усунення негативних наслідків зовнішніх і внутрішніх факторів, які можуть негативно вплинути на інвестиційну діяльність, визначення причин їх виникнення і в прийнятті відповідних заходів щодо їх усунення.

ґрунтовними, на наш погляд, є підрозділи 2.1 «Регіон – як об'єкт державного управління» та 2.2 «Використання кластерного підходу як механізму державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону». Автор зазначає різноманіття поняття «кластер» в економічній літературі зарубіжних країн. У табл. 2.4 зазначені визначення різних авторів щодо кластеру (стор. 128-130). Автор зазначає, що взаємодія великого і малого бізнесу в кластері забезпечується аутсорсингом, зміст якого полягає в тому, що велике підприємство виділяє деякі свої підрозділи (наприклад, виробництво деяких видів комплектуючих), які стають самостійними підприємствами, таким чином створюються малі підприємства. А ці нові підприємства починають надавати послуги вже не тільки тому підприємству, з якого воно виділилося, але й стороннім підприємствам, організаціям, тобто працює вже на ринок (стор. 139).

Цікавим є класифікація типів кластерів (табл. 2.6, стор. 149-152). Отже, автором виділяється безліч різних типів кластерів за різним критеріями.

У третьому розділі представлено методологію і практику діагностики соціально-економічного розвитку регіону, методологію і практику стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіону, а також основні елементи концепції стратегії соціально-економічного розвитку регіону (на прикладі Черкаського регіону).

Проведений автором ґрунтовний економічний аналіз дав змогу виділити основні проблеми, що виникли в економіці Черкаського регіону (стор. 231-232).

Автором визначено основні етапи розробки стратегічного плану соціально-економічного розвитку регіону, а саме: бачення і місії регіону в цілому, на основі чого формуються стратегічні цілі за економічним і соціальним напрямками його розвитку; причому система цілей першого рівня формується на основі місії регіону, а система цілей другого рівня – на основі результатів комплексної діагностики соціально-економічного розвитку регіону; вибір показників результативності досягнення цілей першого і другого рівнів; визначення інтегрального показника; визначення пріоритетів; формування варіантів сценаріїв соціально-економічного розвитку регіону; оцінювання результатів прогнозу і, в разі потреби, коригування цілей соціально-економічного розвитку регіону.

На прикладі Черкаського регіону було розроблено Концепцію регіонального розвитку.

Заслуговує на увагу п'ятий розділ «Концепція цілеспрямованого формування кластерів органами державної влади регіону як основа формування стратегії його соціально-економічного розвитку», в якому автором запропоновані опорні кластери як основу формування стратегії соціально-економічного розвитку регіону, принципи формування механізмів виділення кластерів і визначення їх меж в соціально-економічному розвитку регіону, концепцію цілеспрямованого формування кластерів органами влади регіону.

Автором також запропоновано науково-методичний підхід ідентифікації наявних у регіоні кластерів і визначення їх меж. Заслуговує на увагу «Блок схема алгоритму формування регіональних кластерів» (рис. 5.1, стор. 327). Автором доведено, що в Черкаському регіоні визначені два потенційних кластери: хімічної промисловості та сільськогосподарський.

Автором дисертаційного дослідження запропоновано принципову схему кластерної бізнес-асоціації, що є універсальною і через це може застосовуватися для формування будь-якого кластера в будь-якому регіоні України і яка є механізмом реалізації кластерних ініціатив в регіоні, що забезпечуватиме найбільш ефективну взаємодію між промисловими підприємствами, науково-дослідними центрами, освітніми установами і органами влади (стор. 354-362).

Для аналізу та отримання висновків дисертації інформаційною базою дослідження слугували офіційна статистика України та Черкаського регіону, законодавчі та нормативно-правові акти України та країн-учасниць ЄС, результати соціологічних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів визначається новим вирішенням наукової проблеми в галузі державного управління, і це є найбільш вагомим вкладом здобувача, що полягає в розвитку теоретико-методологічних засад та обґрунтуванні науково-прикладних рекомендацій щодо розвитку механізму державного регулювання соціально-економічного розвитку регіону.

Практичне значення результатів дослідження

Викладені в роботі наукові результати були впроваджені в діяльності Департаменту економічного розвитку і торгівлі Черкаської обласної державної адміністрації при розробці:

- Обласної програми «Будуємо нову Черкащину» на 2011-2015 роки;
- Довгострокової програми залучення інвестицій в економіку Черкаської області у період 2011-2015 років (довідка про впровадження № 183/01 від 21.05.2012 р.);
- «Стратегії розвитку Черкаської області до 2020 року» (довідка про впровадження №116/01 від 12.03.2013р.).

ТОВ «Базіс Бус» (довідка № 107 від 19.11.2013 р., ТОВ «Скай Груп» (довідка про впровадження № 36/8 від 07.02.2014 р.); ТОВ «ЛВ Транслогістик» (довідка про впровадження №257 від 05.10.2013 р.), ТОВ «Inter Avto 1» (довідка про впровадження №316-01-2 від 15.01.2014 р.); ПП «Сінхрон-Сервіс» (довідка про впровадження №178-05-04/1 від 08.09.2013 р.).

Основні положення дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Черкаського державного технологічного університету при підготовці лекцій та практичних занять з дисциплін «Регіональна економіка», «Державне регулювання економіки», «Управління проектами» (довідка про впровадження №437/01-11.02 від 03.10.2013 р.).

Повнота отриманих результатів дослідження

Основні наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження опубліковано в 39 наукових працях загальним обсягом 32,04 друк. арк., з яких особисто автору належать 31,01 друк. арк., у тому числі

одноосібна монографія, розділ в колективній монографії, 18 статей в наукових фахових виданнях України, 4 статті в іноземних виданнях, 15 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Оцінка змісту дисертації, її мови та завершеності в цілому

Дисертаційна робота написана діловою українською мовою науковим стилем, логічно, ясно, з використанням спеціальної термінології.

Зміст автореферату й основних положень дисертації є ідентичним. Автореферат за змістом відображає текст дисертації.

Зміст дисертаційної роботи відповідає вимогам МОН України до дисертаційних робіт такого рівня.

У тексті докторської дисертації не були запозичені положення кандидатської дисертації.

Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи виконане дисертаційне дослідження, вважаємо за доцільне висловити такі зауваження, а саме:

1. У підрозділі 1.2 «Державне регулювання соціально-економічного розвитку регіону» (абзац 4, стор. 32) автор зазначає «Регіональна політика соціально-економічного розвитку приймається нами як синонім державного управління (регулювання) соціально-економічного розвитку регіону регіональними органами влади і не включає економічну політику державних органів влади». Теж саме зазначено і в гіпотезі дослідження (абзац 4, стор. 8). Вважаємо цей вислів не коректним, бо не зрозуміло, що автор має на увазі.

2. На стор. 51 автор констатує «таким чином, представлена сукупність інструментів бюджетно-податкової політики і нормативно-правових та інституційних методів діяльності регіональних органів державної влади є первинним імпульсом для подальших процесів *автоматичного коректування* соціально-економічного розвитку регіонів, що відбуваються під впливом об'єктивних ринкових економічних закономірностей і спричиняють досягнення цільових настанов регіональних органів влади». Про *автоматичне коректування* мова йде на сторінках 41-51. А якщо не відбувається «автоматичного коректування»? По тексту не зрозуміло, чому така впевненість?

3. На стор. 53 «середньострокова Програма соціально-економічного розвитку регіону на три роки розробляється щорічно на найближчі три роки з деталізацією першого року і затверджується *вищою посадовою особою державної влади регіону* (не зрозуміло ким?). Тим самим вона стає нормативним документом прямої дії». Це не вірно, тому що планування незалежне від того: щорічне, середньострокове або стратегічне на рівні регіону (готує ОДА), але обласна рада - регіональний орган місцевого самоврядування його приймає і тільки депутати, прийнявши позитивне рішення по конкретному плануванню або стратегії, надають колегіальному рішенню статус нормативного документу. Отже, прийняття щорічного, середньорічного або стратегічного плану - це юрисдикція обласної ради.

4. У підрозділі «Регіон – як об’єкт державного управління» не коректно вважаємо представлену автором «Модель регіону як об’єкта державного управління і суб’єкта самоврядування» (рис. 2.1, стор. 85). По-перше, поняття самоврядування значно ширше ніж поняття місцевого самоврядування. По-друге, якщо ми кажемо про управлінську модель на рівні регіону, то маємо на увазі місцеві органи виконавчої влади, а саме місцеві (обласна та районні) державні адміністрації та органи місцевого самоврядування (обласна, районні, міські, селищні та сільські ради та їх виконавчі органи).

5. Не коректним вважаємо визначення по всьому тексту дисертаційного дослідження автором «виконавчі органи державної влади регіону». Не зрозумілим, кого має на увазі автор? В Україні сьогодні існують на рівні регіону: територіальні підрозділи центральних органів виконавчої влади (ТПЦОВВ), місцеві державні адміністрації (ОДА та РДА як місцеві органи виконавчої влади) та органи місцевого самоврядування (місцеві ради та їх виконавчі органи). Особливо ця не коректність фігурує в підрозділах 4.2 і 4.3 дисертаційного дослідження. Як результат - не коректне визначення пунктів 2 і 3 *удосконалено* наукової новизни (стор. 10).

6. Назва дисертаційної роботи виглядає як назва монографії, з загубленим словом «регіон». Вірнішою була б назва «Державний механізм регулювання соціально-економічного розвитку регіону», бо в роботі увага приділена саме регіону.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Гончаренко Ірини Георгіївни на тему «Державний механізм регулювання соціально-економічного розвитку: теорія, методологія та практика» написана на актуальну тему. Дослідження має завершений характер, отримані наукові результати, висновки і пропозиції обґрунтовані й достовірні, є новими, мають вагомe теоретичне і практичне значення, відрізняються стилем викладу, логічністю та послідовністю.

Оформлення та зміст дисертаційної роботи відповідає вимогам пункту 10 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», а саме: є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові - науково обґрунтовані результати в галузі державного управління, які розв'язують конкретну наукову проблему, а її автор, Гончаренко Ірина Георгіївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент

професор кафедри регіонального управління, місцевого самоврядування та управління містом Національної академії державного управління при Президентові України, д.держ.упр., професор

О. І. Васильєва

Зчений секретар Національної академії державного управління при Президентові України, д.держ.упр., професор

А.П. Рачинський